

Дата: 24.03.2023

Урок № 46

Тема: Духовне життя крізь призму нещасливого кохання. Центральні проблеми твору «Маруся Чурай» - митець і суспільство, індивідуальна свобода людини. Літературне шістдесятництво. Виразне читання поезій Л. Костенко (*напам'ять*).

Мета (формування компетентності): *предметні:* уміння характеризувати проблеми й образи твору; з'ясувати їхнє багатство й глибину; *ключові:* навички роботи в групах; навички пізнавальної діяльності та критичного мислення; *комунікативну:* толерантне ставлення до думок і почуттів оточення та вміння переконливо відстоювати власну думку щодо характеристики образів та проблем; *загальнокультурну:* свідоме ставлення щодо моральності, естетичний смак та зацікавлення читанням; виховання твердих моральних переконань, поваги до мистецтва та митців; *естетичну:* здатність виявляти естетичне ставлення до світу, оцінювати героїв повісті, їхні вчинки.

Матеріали до уроку:

* 1. Слово викладача

«Маруся Чурай» Ліни Костенко — це просто наша обікрадена й поганьблена історія, не тільки художня енциклопедія життя українського народу середини XVII ст. Це історія, яка осмислює саму себе, мислячи історією. Це — партитура вічних мотивів духовного буття народу...

Якщо в національному письменстві є такі твори, як «Маруся Чурай», значить воно не безнадійне і не безнадійна доля того слова — воно виживе й вистоїть у цьому складному й трагічному світі, який не має сентиментів до жодного народу», — пише відомий літературознавець М. Слабошпицький. Про вічні мотиви духовного життя у їхніх конкретних виявах і будемо говорити.

* 2. Робота над образами твору

2.1. Акрівірш

Мала голос — і співала,

А також пісні складала,

Розум й чисту душу мала,

Усім серцем відчувала

Сильне й справжнє почуття,

Як вважала — смисл життя.

Чарувала всіх красою,

У всіх діях — простотою.

Розуміла людські болі —

А своїх страждань — доволі!

Й все про неї прочитай та мерщій ім'я вгадай.

2.2. Характеристика образів

1. *Маруся Чурай*

(Скласти інформаційне гроно, розкрити риси характеру.) Маруся Чурай — талановита, співуча, чистосердечна, вихована, порядна, романтична, сильна, благородна, гідна народу, чесна, рішуча, горда, вірна і незрадлива, ніжна, нескорена духом, морально красива. Маруся Чурай — головний образ роману. Дитинство було голодним і сумним, бо батько не повернувся з війни, а у 12 років залишилися вдвох з матір'ю бідувати.

Дуже гарно співала й сама складала пісні. До людей ставилася з повагою, була великодушною. Прагне зрозуміти навіть Бобренчиху, яка стала на перешкоді до кохання з її сином. Однак дівчина не може зрозуміти, коли вона йде на компроміс із совістю. Від розправи над вироком суду Марусю рятує козак Іван Іскра. Маруся не вбивця, а жертва драматичного конфлікту. Вона вже сприймається нами не як конкретна особистість, а як митець, носій духовності народу, поет не захищений перед безпощадністю юрби. Образ героїні, що йде на ешафот, розростається до широких узагальнень, які викликають асоціації про розп'яття Христа. На Голгофу йде не просто Маруся, а поезія — душа України.

Ідеалом кохання для Марусі є подружнє життя її батьків. Такою ж сильною була любов Марусі до Гриця, але вони по-різному сприймали життя. Гриць — зрадник, вони нерівня по духу.

Кохання виростає тільки на ґрунті високих почуттів, а розтопане ж зрадою не відроджується.

2 *Гриць Бобренко*

(Скласти асоціативне гроно, підтвердити риси характеру цитатами.)

Асоціативне гроно: Гриць — зрадник кохання — роздвоєність душі — роздвоєність сумління і життя — загибель.

1) Моя любов сягала неба,

А Гриць ходив ногами по землі.

2) Він народився під такою зіркою,

що щось в душі двоїлося йому.

Від того кидавсь берега до того.

Любив достаток і любив пісні.

3) Гриць був інакший. Щирими очима

він так дивився приязно на світ!

Це, Грицю, що, була твоя личина?

Яку ж ти душу приховав під спід?!

4) Нелегко, кажуть, жити на дві хати,

а ще не легше — жить на дві душі.

5) Не помста це була, не божевілля,

Людина спроста ближнього не вб'є.

Я не труїла. Те прокляте зілля

Він випив сам. Воно було моє.

3 Іван Іскра

(Скласти план характеристики образу.)

1. Іван — син знаного гетьмана Якова Остряниці.

2. Портрет Іскри.

3. Риси характеру героя:

а) безкорисливий;

б) вірний у дружбі й коханні;

в) шляхетність духу;

г) патріот України;

г) відважний і сміливий у боях;

д) справедливий.

4 громада Полтави

(Дати характеристику народу Полтави.)

Ліна Костенко не ідеалізує свій народ. Люди — різні. Серед них: Горбань — егоїстичний, думає перш за все про себе. Пан Вишняк — ладен змовитися зі шляхтою. Галя Вишняківна не соромиться топтати людську гідність. Бобренчиха — хапуга, люта. Але не вони складають народ, бо втратили людяність. Та з пошаною можемо сказати про Якима Шибиліста, чесного і прямого, який не боїться стати за правду проти неправого суду людського. Він судить з огляду на вікові моральні застави свого народу, піддаючи осуду власницьку психологію, що нівечить душу. Вірить йому Мартин Пушкар, що не дав згоди на тортури Марусі. Лесько Черкес змалку був сиротою, та Батьківщина, народ виховали в ньому дух лицаря, чесність й відвагу, патріотизм. Дід Галерник наділений такою ж вдачею: 20 років був у полоні, але зберіг свою гідність, свідомість найвищих життєвих цінностей. Він символ невмирущості й незборимості свого народу. Мандрівний дяк вболіває за свій народ, за Батьківщину. Він — порадник Марусі.

На душі її стає легше, коли він розповідає про своє кохання, від якого відмовився, бо його дівчина сказала, що він розмовляє хлопською мовою.

5 образ України

(Розкрити образ України у творі.)

Образ України вимальовується перед читачем різними зображувально-виражальними каналами: через пейзажі, що постають у тісному переплетінні з долями — героїв роману; в історичних подіях та постатях, достовірних та художніх.

«Художній час «Марусі Чурай» ніби здійснює річний коlobіг — літо, осінь, зима, весна... Цей потяг до завершеного циклу виявляється як свідчення повноти переживання буттєвої гармонії» (В. Брюховецький). Події таким чином перебувають в асоціативно-настрoeвій співзвучності з порами року. Чураївну судили влітку. На прощу Маруся вирушає ранньою осінню, дівчиною, яка ніколи не полишала рідно Полтави, тому ця подорож стала для неї справжнім відкриттям, а природа постала перед нею в усій своїй красі.

Ласкавість ранньої осені пізніше зміниться дощовою і холодною порою пізньої осені. І немов в унісон до цих змін, Маруся відкриває для себе іншу Україну — ту, де страждає її рідний народ, доведений до відчаю польсько-шляхетськими гнобителями.

Зруйновані села, що простяглися від Лубен до Києва, — це теж образ тогочасної України. Повертається у рідну Полтаву Маруся аж під зиму. Закидана снігом хата, в якій самотньо живе Маруся, — це символ її духовного і фізичного згасання. Маруся прощається з квітучою весною, яка символізує безперервність і незнищенність життя.

Як символ рідної землі постає в романі стародавнє місто Полтава. Це місто населяють відважні й відчайдушні люди. Ворог підступив до самих воріт міста, взяв його у цупкі лещата облоги, але справжні сини Полтави самовіддано захищають свою незалежність, честь, мову, культуру, звичаї — свою історичну пам'ять.

*** 3. Дослідницько-пошукова робота**

Порівняйте кохання Гриця — Марусі із твору «Маруся Чурай» та Марусі — Василя із повісті Г. Квітки-Основ'яненка «Маруся».

*** 4. Сенкан «Спробуй-відгадай»**

Про який образ йдеться мова?

(*Маруся*)

Чесна, обдарована,

Кохала, вірила, поважала,

Нескорена духом вона була,

Голос України.

(*Искра*)

Безкорисливий, шляхетний,

Шанує, пам'ятає, прагне

Бути вірним народу і Батьківщині,

Патріот.

(Гриць)

Дводушний, нікчемний,

Забув, зрадив, розлюбив,

Він не рівня по духу,

Парубок.

(Лесько Черкес)

Чесний, відважний,

Захищав, воював, переживав,

Соромно було сидіти вдома

Сирота.

(Яким Шибиліст)

Чесний, прямий,

Судить, вірить, може,

Не боїться бути справедливим,

Козак.

(Дід Галерник)

Гідний, рішучий,

Перебував, пережив, працює,

Це немало для щастя,

Самітник.

(Мартин Пушкар)

Мудрий, розважливий,

Поважає, усвідомлює, сповідує,

Наділений всіма найдостойнішими чеснотами,

Полковник.

ЗАКРІПЛЕННЯ ЗНАНЬ, УМІНЬ, НАВИЧОК

Міні-диспут

— Як ви думаєте, чи винна Маруся у смерті Гриця Бобренка? Чи можна простити їй гріх заради її таланту?

ПІДСУМОК УРОКУ

Твір Ліни Костенко «Маруся Чурай» підтверджує високу роль мистецтва в житті людини, суспільства. Духовність автор пов'язує з високою моральністю, з відповідальністю героїв за свої «вчинки», вона ставить «високу планку» для всіх: «Зрадити в житті державу — злочин, а людину можна?!» Пісню, якою так славиться народ, Україна, Ліна Костенко прирівнює до душі. І поки пріоритети будуть на боці духовності — нація житиме.

Домашнє завдання: підготувати уривок напам'ять із «Марусі Чурай»

Фото виконаних завдань надсилати мені на електронну пошту

y.levchuk2976@gmail.com

У темі листа вкажіть ваше прізвище, номер групи та № уроку.